

Viacere rezorty nášho hospodárstva sa v zodpovednosti za jednotlivé otázky ekonomiky vo väčšej či menšej miere prelínajú. Jednou z takých je ochrana štátnych lesov, ich rozumné a prospešné využívanie. V tom sa úzko stretávajú úlohy Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, ktoré priamo riadi Lesy Slovenskej republiky, štátny podnik, a rola Ministerstva životného prostredia SR ako ústredného orgánu štátnej správy pre tvorbu a ochranu životného prostredia. To sa v prvom rade zaoberá ochranou prírody a krajiny, pričom v prípade takmer 5 hektárov územia Slovenska skoro polovicu tvoria lesy. Plne si to uvedomuje aj vláda, čo vyjadrila vo svojom programovom vyhlásení. Lesom v ňom venuje väčší priestor a okrem iného uvádza: „Vláda bude hľadať efektívny prienik úloh vyplývajúcich zo starostlivosti o lesy so záujmami ochrany prírody a zabezpečí postupný prechod od administratívno-direktívneho spôsobu riadenia na motivačne kooperatívny spoločný postup rezortov MPRV SR a MŽP SR.“

Cieľom je trvalo udržateľné obhospodarovanie lesov

Pravdaže hospodárenie s lesmi sa čiastočne dotýka aj Ministerstva hospodárstva SR. Ide o konečné spracovanie slovenského dreva domácimi producentmi a neprimeraný vývoz nespracovanej drevnej hmoty do zahraničia. Prípady takéhoto nežiaduceho zaobchádzania s drevom často vychádzajú na svetlo sveta až dlho po ich uskutočnení. Preto je celospoločenským záujmom prekaziť jeho pokračovanie a aj toto si vláda stanovila.

Ide o to, aby zo slovenských lesov získavali viac dreva domáci spracovatelia a aby tak naopak klesali vývozy neopracovaného dreva do cudziny. Práve to je jeden z nosných problémov celého domáceho biznisu s drevom.

Ambíciu rezortu pôdohospodárstva zabezpečiť efektívne a transparentné riadenie podniku popri aj čo najlepšej ochrane lesov definovala ministerka pôdohospodárstva Gabriela Matečná slovami: „Prvoradou úlohou lesníkov je starostlivosť o stromy a lesy udržateľným spôsobom. Aby slúžili nielen ekonomicky, ale aj rekreačne a ekologicky celej spoločnosti.“

MALÁ SLÁVA

Transparency International Slovensko na samostatnom portáli sleduje verejné informácie o 80 významných verejných, štátnych, župných aj mestských firmách, ktoré ročne hospodária s miliardami eur. V transparentnosti ich porovnáva zároveň s 20 veľkými súkromnými a zahraničnými spoločnosťami. Medzi desiatimi najväčšími zamestnávateľmi na Slovensku je až päť firiem v stopercentnom vlastníctve štátu. Hoci narábajú s obrovskými finančnými objemami, sú vo verejnosti pomerne málo sledované. Možno aj preto prekvapila informácia, podľa ktorej v transparentnosti za rok 2015 prvenstvo – hoci nie veľmi slávne v zmysle výšky hodnotenia – medzi slovenskými firmami získali Štátne lesy SR so 67 percentami a získali rating B+.

Nepochybne prekvapujúce je to aj preto, že ide o podnik, ktorý je už roky predmetom kritiky za hospodárenie s drevom a iné, čo sa odzrkadlilo na početných personálnych zmenách. Po nástupe novej vlády opäť padol generálny riaditeľ a v týchto dňoch prebieha už druhé výberové konanie na jeho miesto. Personálne zmeny sa uskutočnili zatiaľ na viacerých postoch v štátnom podniku. Navyše krátko po vzniku novej vlády podľa informácií týždenníka Trend Štátne lesy SR zrušili až jedenásť nevýhodných obchodných zmlúv v hodnote vyše päť miliónov eur. Sporné sú ešte viaceré uzatvorené obchodné dohody aj už uskutočnené, často však stále zahalené rúškom tajomstva.

TATRANSKÁ KALAMITA (?)

Od najväčšej veternej kalamity, ktorá postihla lesy Vysokých a Nízkych Tatier, a ktorá polámala a vyvrátila viac ako 4 milióny m³ dreva, uplynie o pár dní už 12 rokov. Výchrica však priniesla, presnejšie vyvolala v postihnutých oblastiach azda ešte väčšiu kalamitu v podobe napadnutia lesov lykožrútom – chrobákom, ktorý sa na jar prebúdzá vo svojom zimovisku v strome, kde sa vyvinul z larvy a rojí sa.

Dospelé chrobáky vyletia zo svojich zimovísk a napádajú poškodené alebo zrezané stromy. Zavrátané pod kôrou stromov strávia väčšinu svojho života. Živia sa lykom, ktoré zaisťuje transport vody a živín v strome a tým ho poškodzuje. Strom usychá a hynie. Ale smrek má niekoľko možností obrany proti škodcom. Vo chvíli, kedy sa lykožrút zavrta do kôry a naruší živíčne kanálky, vyvalí sa naň miazga, ktorá ho doslova prilepí a votrellec tak zahynie. Zdravé stromy takto dokážu odolávať náletom mnohých lykožrútov. Pokiaľ dôjde ku kalamite, v jej dôsledku na stromy zaútočí niekoľko tisíc jedincov, neodolajú ani odolnejšie stromy.

Samček lykožrúta vyhladá na kmeni stromu miesto s tenšou kôrou, zavrta sa do nej. Potom prostredníctvom feromónu (trávacieho výlučku) zvyčajne priláka až dve samičky a tie začnú vyhrýzať pod kôrou rovnú chodbu, v ktorej striedavo, vodorovne s lykovými vláknami hľbia jamky. Do nich kladú po vajčičku. Jedna samička môže naklásať až 60 vajčičok. Po skončení kladenja vajčičok samička predĺži chodbu. O 2 – 3 týždne samičky založia sesterské pokolenie, kde je už menej vajčičok. Vyliahnuté larvy vyhrýzu kolmú larvovú chodbu. A katastrofa v priebehu 10 týždňov rýchlo pokračuje. Poranený alebo oslabený strom vylučuje vplyvom tepla uhľovodíkové terpeny, ktoré sú prvotným lákadlom chrobákov.

Lykožrút má však v ekosystéme významnú funkciu – zaisťuje omladenie lesa a jeho dobrý zdravotný stav, pretože napáda len staré, slabé a choré stromy.

PROTIKLADNÉ POHLEDY

Minister životného prostredia László Sólymos začiatkom septembra navštívil výchricami v roku 2004 aj 2014 a následne lykožrúťovou kalamitou najhoršie postihnutú oblasť Vysokých Tatier, aby sa presvedčil o stave tamojšieho lesa. Je pravda, že z diaľky je tristný pohľad na les. Napríklad v Monkovej doline od horárne alebo od hotela Magura pre-

važujú súvislé hnedé pásy chorých stromov nad krásne zelenými. Ministrovu návštevu predchádzali upozornenia Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka, že vo Vysokých Tatrách dochádza k rozsiahlemu úbytku vzácnych lesov a takmer polovica bezzásahového územia je úplne rozvrátená. Lykožrútom sú napadnuté aj zdravé lesy. Ministerka Matečná vyzývala: „Viac ako desať rokov sa prizeráme, ako nám tatranské lesy doslova zomierajú pred očami. Pre inváziu podkôrneho hmyzu vo vyschnutom mŕtvom lese nastáva erózia pôdy, vysychajú studničky a horské potoky. Nastal čas konať. Efektívne, ekologické a k životnému prostrediu priateľské riešenia máme pritom k dispozícii už desiatky rokov. Príroda to vie vyriešiť aj tak, že v Tatrách zostanú holé skaly, na ktorých už les nebude mať kde rásť.“

Postoj svojho rezortu Gabriela Matečná vysvetlila slovami: „Vysokohorské tatranské lesy sú symbolom Slovenska, chránia svahy pred pôdnou eróziou, regulujú vodné pomery horského prostredia, sú zdrojmi pitnej vody, zmiernujú výkyvy horského počasia a vytvárajú kvalitné ovzdušie. Sú domovom mnohých vzácnych živočíchov a rastlín. Historicky slúži ľuďom a mali by s nimi žiť v súhre. Aby ich ľudia mohli využívať na relax, turistiku, šport, liečbu.“

Naproti tomu minister Sólymos po svojej návšteve jednej z najhoršie výchricou postihnutých oblastí skonštatoval: „Prírodu je potrebné nechať prírodou, s kalamitou a problémami si vie poradiť sama.“ Ako povedal, je potrebné prísť do národného parku a pozrieť sa, ako vyzerá príroda po dvanástich rokoch od kalamity. „Skutočný stav netreba hodnotiť z diaľky, či z oblakov. Stačí prísť sem a popozerať sa okolo seba. Tu v Tichej doline, ktorá sa nachádza v piatom stupni ochrany, sme svedkami toho, že príroda vyhrala,“ doložil László Sólymos.

„Po dnešku som plne presvedčený, že zachovať prírodu Tatier v najvyššom stupni ochrany bez zásahu človeka má zmysel. Takéto územia budú navštevované, vyhladávané, atraktívne, pretože budú lákať milovníkov prírody svojou divokosťou a rozmanitosťou,“ povedal minister.

Ministerstvo životného prostredia dáva každoročne finančné prostriedky na boj proti lykožrútom na chránených územiach a ich hraničných územiach. „Tento rok sme dali z environmentálneho fondu viac ako 700-tisíc eur a teraz rokujeme o ďalších viac ako 400-tisícoch eur,“ dodal minister Sólymos.

ZASADNÚ KOMISIE

Ministerstvo životného prostredia SR presadzuje v týchto, z pohľadu ochrany prírody najhodnotnejších, lokalitách opatrenia, ktorých cieľom je zabezpečiť ochranu jedinečných lesných komplexov bez priameho zásahu človeka. „Sme pripravení na konštruktívnu diskusiu s každým, kto má záujem chrániť prírodné bohatstvo našich veľhôr. Nebolo by správne vnímať tento stav len z ekonomického a lesníckeho hľadiska, a nie z pohľadu ochrany prírody. Komunikácia musí byť založená na vedeckých a praktických poznatkoch, nie na emóciách,“ povedal minister životného prostredia László Sólymos.

Diskusia na tému lykožrúta dvanásť rokov

po kalamite úplne zbytočné a potrebu nechať obrodenie lesa a prírodu považujú zhodne za najlepšie riešenie v TANAP-e, na generálnom riaditeľstve Štátnej ochrany prírody SR aj dobrovoľní lesoochranári.

S rovnakým názorom sa možno stretnúť aj v Bavorsku, kde sa samoregeneračný prístup k lesom dávno dobre osvedčil.

Podľa rezortu pôdohospodárstva je problém vo Vysokých Tatrách spôsobený rozdielnym pohľadom na starostlivosť o chránené územie zo strany ochranárov a lesníkov, zatiaľ čo ochranári presadzovali pasívny prístup (bezzásahovosť), a to dokonca na celom území TANAP-u, lesníci navrhovali aplikovať citlivú aktívnu diferencovanú ochranu na základe dlhoročných skúseností.

Ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka sa preto rozhodla iniciovať okrúhle stoly s odborníkmi z oblasti lesníctva a ochrany životného prostredia. Ich cieľom bude zladit prístupy v ochrane prírody.

Stratou lesov totiž Slovensko prichádza aj o jedinečné kúpele na liečbu dýchacích ciest. Jediný smrek pritom ročne vyprodukuje kyslík pre 50 ľudí.

SPOLOČNÝ ZÁUJEM V4

Zdravé a ošetrované lesy nie sú iba záujmom Slovenskej republiky, ale tiež spoločným cieľom štátov celého Vyšehradského zoskupenia (V4), uvedomujúcich si výzvy, pred ktorými stojí lesné hospodárstvo na začiatku 21. storočia. Deklarovali to začiatkom júla tohto roka podpísaním Memoranda o porozumení a spolupráci v oblasti lesníctva Lesy ČR, Lesy Paňstwowe, Földművelésügyi Minisztérium-állami földekért felelős helyettes államtitkár a Lesy Slovenskej republiky, š. p., ako organizácie zodpovedné za správu štátnych lesov v krajinách V4.

Preambula memoranda konštatuje, že lesy sú jedným z najväčších bohatstiev každej krajiny. Sú jednou zo základných zložiek životného prostredia a poskytujú trvalý zdroj dreva pre národné hospodárstvo. Lesy ovplyvňujú a zlepšujú podnebie, vodné a pôdne pomery, vytvárajú prirodzené prostredie pre mnohé druhy rastlín a živočíchov a ich spoločenstiev, uchovávajú prírodné krásy a sú zdrojom zdravia a oddychu pre obyvateľstvo. Pre všetky tieto funkcie treba lesy chrániť a zároveň sa sústavne a plánovite starať o ich zvelaďovanie, hospodáriť v nich podľa zásad trvalo udržateľného obhospodarovania tak, aby sa zlepšovala ich funkčnosť a maximalizovalo dosahovanie pozitívnych efektov hospodárenia a plnenie čo najširšej škály ich mimoprodukčných funkcií.